

ления правовых основ государственной космической политики по практическому использованию возможностей и результатов космической деятельности для обеспечения решения актуальных задач национальной безопасности и обороноспособности государства.

Ключевые слова: космическая деятельность, космические технологии, космическая аппаратура, национальная безопасность, обороноспособность.

Summary

Semenyaka V. Prospects for the use of space technologies in the field of national security.

The article deals with the legal aspects of space activities towards improving the defense capabilities of the state. It was determined that space technologies are an integral part of the solution of national problems of national security and defense sector states. The necessity of determining the legal framework of public space policy on the practical use of the opportunities and results of space activities for solving urgent problems of national security and national defense.

Key words: space activities, space technology, space vehicles, national security, defense capability.

УДК 349.42

А. І. БРІНЦОВ

Артем Ігорович Брінцов, головний консультант судді Верховного Суду України, аспірант Національного університету біоресурсів і природокористування України

КОДИФІКАЦІЯ АГРАРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ: КОНСТИТУЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Базовим підґрунтям функціонування, європейського становлення та розвитку нашої країни є Конституція України¹. Вже понад 20 років Основний Закон здійснює генеруючу і визначальну функції щодо нині чинних та майбутніх нормативно-правових актів, об'єднуючи їх в єдину узгоджену систему національного законодавства, одне із провідних місць у якій належить аграрному законодавству України.

Потужний природно-ресурсний потенціал для інтенсивного розвитку агропромислового комплексу, особливі якісні характеристики ґрунтів і сприятливі кліматичні умови роблять Україну однією із найбільших аграрних держав світу та створюють передумови її лідерства у цій галузі, основною рушійною силою чого є саме аграрне законодавство. За таких обставин питання реформування і вдосконалення аграрного законодавства України шляхом його кодифікації не втрачає своєї актуальності та належить до числа найбільш обговорюваних у площині теоретичних науково-правових дискусій.

Наукове дослідження окремих питань, присвячених кодифікації законодавства, у тому числі кодифікації аграрного законодавства України, здійснювали такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: В. М. Єрмоленко, В. П. Жушман, А. М. Статівка, Н. І. Титова, В. Ю. Уркевич, М. М. Чабаненко, В. З. Янчук та ін.

Проте комплексне дослідження визначальної ролі Конституції України у проведенні кодифікації вітчизняного аграрного законодавства не знайшло відображення у сучасних наукових розробках, що зумовлює актуальність пошуку у відповідному напрямі.

Метою цієї статті є визначення ролі Основного Закону України при проведенні кодифікації аграрного законодавства, а також спроба розкриття її впливу на зміст відповідного майбутнього кодифікованого акта.

Підґрунтям кодифікації аграрного законодавства України є Конституція, вона відіграє змістоутворюючу роль у цьому процесі та формує вектор розвитку всього аграрного законодавства. Відтак, кодифікація цієї галузі законодавства передбачає дослідження визначального впливу на неї Конституції, системний аналіз втілення конституційних постулатів у аграрному законодавстві загалом і майбутньому кодифікованому акті зокрема, а також побудову майбутньої моделі суспільних відносин в аграрному секторі економіки, розвиток яких і досі триває, проте у цілому встановлений саме Конституцією.

Відповідно до частини другої ст. 8 Основного Закону Конституція України має найвищу юридичну силу; закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.

У Конституції наведено й інші базові принципи, зокрема демократизму, гласності, захисту основоположних прав і свобод людини, законності тощо. Вони є всеохоплюючими та прямо визначають основу будь-яких суспільних відносин у нашій країні, в тому числі й відносин, що виникають у процесі кодифікації. Тому характерною особливістю цього процесу є певний дуалізм – загальнодержавні конституційні принципи поширюються як на сам кодифікаційний процес, так і безпосередньо відтворюються у його результаті – кодифікованому акті аграрного законодавства. При цьому, як зазначає Н. І. Титова, соціальна держава зобов'язана спеціально дбати про добробут селян, наближення умов їх життя та праці до відповідного рівня громадян міста².

Основним призначенням кодифікації аграрного законодавства України як особливої форми систематизації є переробка і вдосконалення аграрного законодавства, системне упорядкування аграрно-правових норм і зведення їх в якісну, послідовну і логічно обумовлену систему. Основу цієї системи становитимуть постулати Конституції, загальні імперативи яких розкриватимуться у приписах кодифікованого акта аграрного законодавства.

Так, регулюючи суспільні відносини в аграрній сфері, норми конституційного права безпосередньо визначають правовий режим основних засобів виробництва в сільському господарстві – землі, її надр, атмосферного повітря, водних та інших природних ресурсів у межах території України, природних ресурсів її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони, та гарантій прав на них (ст. ст. 13, 14 Конституції України), встановлюють форми власності, у тому числі акцентують увагу на захисті права приватної власності (ст. 41 Основного Закону), визначають свободу підприємницької діяльності (ст. 42 Конституції України), право на достатній життєвий рівень, який включає достатнє харчування (ст. 48 Основного Закону) тощо. Конституція забезпечує базис формування майнових відносин у сільському господарстві та правової свободи розвитку аграрного підприємництва. Закріплення в Основному Законі принципу рівності різних форм власності, згідно з яким здійснюється аграрно-виробнича діяльність фізичних та юридичних осіб, захисту прав усіх суб'єктів права власності й господарювання, соціальної спрямованості економіки, проголошення свободи праці та можливостей вибору професії і роду трудової діяльності є результатом процесу реформування умов політичного і соціально-економічного життя в Україні, що відчутно впливає на аграрні відносини та визначає зміни у їх правовому регулюванні³.

Одним із ключових положень Конституції України, що спрямовують розвиток аграрних відносин, є визначення основ національної безпеки. Відповідно до частини першої ст. 17 Конституції захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Згідно з частиною другою ст. 8 Закону України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 р. № 964-IV⁴ одним із основних напрямів державної політики з питань національної безпеки України в економічній сфері є забезпечення продовольчої безпеки. Критичний стан з продовольчим забезпеченням населення є одним із основних реальних та потенційних загроз національній безпеці України і стабільності в суспільстві в економічній сфері (ст. 7 цього Закону).

Забезпечення продовольчої безпеки держави прямо пов'язано з конституційним принципом економічного суверенітету України та полягає у задоволенні потреб населення і промисловості у сільськогосподарській продукції. Виробництво такої продукції здійснюється виключно у процесі сільськогосподарської діяльності за безпосереднього опосередкування цієї діяльності аграрними майновими правовідносинами⁵. Сукупність норм, які регулюють відносини у сфері забезпечення продовольчої безпеки України, становлять самостійний інститут аграрного права⁶, а, на думку деяких вчених, – навіть самостійну підгалузь аграрного права⁷. Отже, очевидно, що такі норми мають знайти відображення у відповідному розділі кодифікованого акта аграрного законодавства (Аграрного кодексу України), підґрунтя якого становитимуть положення Конституції та зазначених законів України.

З-поміж іншого варто звернути увагу на конституційні засади участі в аграрних відносинах органів державної влади. За змістом ст. 116 Основного Закону Кабінет Міністрів України забезпечує державний суверенітет і економічну самостійність України, виконання Конституції і законів України, проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики, політики у сферах охорони природи, екологічної безпеки і природокористування, розробляє й здійснює загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку України, забезпечує рівні умови розвитку всіх форм власності; здійснює управління об'єктами державної власності відповідно до закону. Конституційно-правовий статус місцевих органів виконавчої влади та їх основні повноваження встановлено ст. ст. 118, 119 Основного Закону.

З об'єктивної сторони не виникає сумнівів щодо визначальної ролі держави та органів її виконавчої влади, задекларованої Конституцією, у спрямуванні розвитку аграрних відносин в Україні, проте з огляду на не визначення у нормах Основного Закону основ державної підтримки сільського господарства така роль видається більше обмежувальною, ніж стимулюючою. Відтак, вбачається за доцільне розкрити основи державної підтримки аграрного сектору і сільськогосподарського виробництва в Україні (зокрема і децентралізованої – на місцях) саме в Аграрному кодексі України. Варто зазначити, що в юридичній літературі⁸ вже висловлювались пропозиції щодо необхідності систематизації законодавства про державну підтримку сільського господарства шляхом його консолідації як передумови подальшої кодифікації аграрного законодавства.

Із суб'єктивної сторони у приписах кодифікованого акта аграрного законодавства на основі Конституції необхідно визначити форми участі держави та територіальних громад в особі їх уповноважених органів – як суб'єктів аграрних і аграрно-земельних правовідносин. У тому числі слід визначити правовий статус відповідних державних і комунальних сільськогосподарських підприємств, можливість створення яких передбачено Основним Законом тощо.

Разом із тим кодифікаційний процес завжди є офіційною формою систематизації, що здійснюється в межах нормотворчої діяльності⁹, тобто має на меті послідовну процедуру розробки нормативно-правового акта із дотриманням стадій законодавчого процесу, зокрема передбачених ст. ст. 89, 91, 94 Основного Закону. Єдиним органом законодавчої влади в Україні, наділеним згідно з Конституцією повноваженнями щодо прийняття законів, у тому числі Аграрного кодексу, є український парламент (ст. 75, п. 3 частини першої

ст. 85 Конституції України). При цьому право законодавчої ініціативи належить виключно Президенту України, народним депутатам України та Кабінету Міністрів України (частина перша ст. 93 Основного Закону).

Виходячи із аналізу наведених положень Конституції, законодавства та наукового доробку теорії права, кодекс насамперед є кодифікованим законом – системою нормативно-правових приписів, що у контексті кодифікації аграрного законодавства втілюють у цілісному і внутрішньо узгодженому вигляді найбільш важливі галузеві норми аграрного права¹⁰.

Оскільки кодифікація аграрного законодавства України, як відповідний процес, є законотворчою діяльністю, то керуючись конституційними вимогами до такої процедури можна визначити загальні етапи її проведення. Так, по-перше, необхідна ініціатива Кабінету Міністрів України в особі Міністерства аграрної політики та продовольства України щодо створення робочої групи із розробки проекту Аграрного кодексу України із числа провідних фахівців відповідних наукових галузей (зокрема, дослідників аграрного права, проблем аграрного законодавства та його кодифікації), представників аграрного підприємництва, органів державної влади та органів місцевого самоврядування. По-друге, за результатами роботи цієї групи Кабінету Міністрів України потрібно внести проект Аграрного кодексу України на розгляд Верховної Ради України, а останній – прийняти цей проект за основу. По-третє, парламент має прийняти рішення про утворення тимчасової спеціальної комісії з питань опрацювання проекту Аграрного кодексу України та залучити до її роботи членів зазначеної групи з метою подальшого доопрацювання, обговорення, узгодження і прийняття відповідного проекту в цілому.

Отже, підсумовуючи викладене, варто зазначити, що положення Конституції України є визначальними для розвитку суспільних відносин в країні, зокрема і в аграрній сфері. Особливістю кодифікації аграрного законодавства України є багатосторонній правовий підхід до цього процесу: певні вимоги як до самого кодифікаційного процесу, з точки зору послідовності проведення, дотримання принципів законодавчої техніки щодо системності та якості опрацювання нормативно-правового матеріалу, так і до його результатів – логічно обумовленого та послідовного викладу аграрно-правових норм у кодифікованому акті із дотриманням основних конституційних постулатів. Разом із тим під час кодифікації аграрного законодавства України слід зважати, що деталізуючи окремі норми Основного Закону в приписах Аграрного кодексу, необхідно уникати дублювання, колізійності та розбіжності його норм із нормами інших чинних нормативно-правових актів у сфері регулювання приватноправових відносин, які не були предметом цієї кодифікації, наприклад, Цивільного, Земельного чи Господарського кодексів України.

Стосовно умовних недоліків самої Конституції щодо безпосереднього регулювання аграрних відносин в Україні зауважимо, що, на жаль, поза увагою законодавця залишилися питання конституційного закріплення за нашою країною статусу «аграрної держави», декларування витоків державної підтримки аграрного сектору економіки та формування вектору всебічного розвитку сільських територій. Отже, у межах проведення конституційної реформи варто запропонувати внести до Основного Закону такі зміни, що дадуть змогу не лише нормативно встановити фактичне аграрне спрямування України, а й визначатимуть подальший розвиток аграрного права і законодавства та агропромислового комплексу країни у цілому.

Спроба встановлення окремих аспектів кодифікації аграрного законодавства України, покладена в основу цієї статті, є лише частиною докладного дослідження загального механізму її здійснення та базою для подальших наукових розробок.

¹ Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141 (зі змінами).

² Титова Н. І. Вдосконалення Конституції України: деякі правові аспекти / Н. І. Титова // Право України. – 2008. – № 1. – С. 114–116. – С. 115.

³ Чабаненко М. М. Методи правового регулювання аграрних відносин: дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 / М. М. Чабаненко ; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х., 2005. – 204 с. – С. 3.

⁴ Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 червня 2003 р. № 964-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.

⁵ Єрмоленко В. М. Аграрні майнові правовідносини приватних сільськогосподарських підприємств в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.06 / Єрмоленко Володимир Михайлович ; Національний аграрний ун-т України. – К., 2007. – 379 с. – С. 55.

⁶ Актуальні проблеми правового забезпечення продовольчої безпеки України : моногр. / О. М. Батигіна, В. М. Жушман, В. М. Корнієнко та ін. ; за ред. : В. Ю. Уркевича, М. В. Шульги ; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х. : ФОП Шевченко С. О., 2013. – 326 с. – С. 20.

⁷ Чабаненко М. М. Система аграрного права України: методологічні засади становлення та розвитку : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.06 / М. М. Чабаненко ; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х., 2016. – 43 с. – С. 6.

⁸ Марченко С. І. Консолідація законодавства України про державну підтримку сільського господарства / С. І. Марченко // Сучасні тенденції розвитку національного законодавства України: матеріали тез Міжнародної наук.-практ. конф., присвяченої 10-річчю створення юридичного факультету НУБіП (м. Київ, 19–20 травня 2011 р.). – К. : Видавничий центр НУБіП України, 2011. – С. 357–358.

⁹ Загальна теорія держави і права : підруч. для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін. ; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПРн України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПРн України О. В. Петришина. – Х.: Право, 2009. – 584 с. – С. 321.

¹⁰ Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підруч. / О. Ф. Скакун. – 2-ге вид. – К. : Алерта ; КНТ ; ЦУЛ, 2010. – 520 с. – С. 380.

Резюме

Брінцов А. І. Кодифікація аграрного законодавства України: конституційний аспект.

У статті досліджено роль Конституції України у проведенні кодифікації вітчизняного аграрного законодавства. Вибір теми зумовлений відсутністю наукових напрацювань саме у зазначеному напрямі. З огляду на перспективи проведення кодифікації аграрного законодавства в Україні окремо з'ясовано вплив Основного Закону на зміст майбутнього кодифікованого акта аграрного законодавства України та виявлено умовні недоліки самої Конституції щодо безпосереднього регулювання аграрних відносин в Україні.

Ключові слова: законодавство, аграрне законодавство; кодифікація; кодифікація аграрного законодавства.

Резюме

Бринцов А. И. Кодификация аграрного законодательства Украины: конституционный аспект.

В статье исследована роль Конституции Украины в проведении кодификации отечественного аграрного законодательства. Выбор темы обусловлен отсутствием научных разработок именно в указанном направлении. Учитывая перспективы проведения кодификации аграрного законодательства в Украине, отдельно выяснено влияние Основного Закона на содержание будущего кодифицированного акта аграрного законодательства Украины и выявлены условные недостатки самой Конституции относительно непосредственного регулирования аграрных отношений в Украине.

Ключевые слова: законодательство, аграрное законодательство; кодификация; кодификация аграрного законодательства.

Summary

Brintsov A. The Codification of the Agrarian Legislation of Ukraine: Constitutional Aspect.

The article examines the role of the Constitution of Ukraine in the codification of the agrarian legislation. The choice of the theme is due to the lack of scientific developments in this direction. Taking into account the prospects of the codification of the agrarian legislation in Ukraine, the effect of the Basic Law on the content of the future codified act of the agrarian legislation of Ukraine and the constitutional shortcomings of the Constitution itself regarding the direct regulation of agrarian relations in Ukraine were identified.

Key words: the legislation, agrarian legislation; the codification; the codification of the agrarian legislation.

УДК 349.6

І. М. ДМИТРЕНКО

Ігор Миколайович Дмитренко, асистент кафедри Національного університету біоресурсів і природокористування України

**ЩОДО ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ БІОБЕЗПЕКА
ТА ВЕТЕРИНАРНА БЕЗПЕКА В СИСТЕМІ ПРАВА УКРАЇНИ**

На сучасному етапі розвитку проблеми забезпечення ветеринарно-санітарного благополуччя є вкрай актуальними для України. Прояви епізоотій хвороб тварин наносять непоправну шкоду сільському господарству. Крім того, такі хвороби та інфекції, як сибірська виразка, сказ, трихінельоз, бруцельоз є небезпечними і для людини. Отже, питання правового регулювання зазначеної сфери суспільних відносин мають значний рівень актуальності на сьогодні.

Передумови юридичного дослідження таких суспільних відносин з позицій права містяться у працях відомих вчених у галузі екологічного і аграрного права В. І. Андрейцева, Г. І. Балюк, В. М. Єрмоленка, Н. Р. Малишевої, С. І. Марченко, Т. О. Коваленко, М. В. Краснової, О. Ю. Піддубного, І. І. Каракаша, М. В. Шульги та інших.

Мета статті – дослідити проблематику у сфері ветеринарно-санітарного благополуччя, дати визначення поняттю «ветеринарна безпека», встановити співвідношення понять «біобезпека» та «ветеринарна безпека» і визначити їх місце в системі права України.

Попри те, що наразі забезпечення ветеринарної безпеки є вкрай актуальним для суспільства, такого поняття чинним законодавством не передбачено. Крім того, його не виведено і в юридичній та ветеринарній науках. Для того, щоб сформулювати вказане поняття, варто проаналізувати низку визначень, що нерозривно з ним пов'язані. Для цього ми проаналізуємо такі поняття: «санітарне та епідемічне благополуччя», «безпечні умови для людини», «середовище життєдіяльності людини», «фактори середовища життєдіяльності», «епізоотологія», «ветеринарно-санітарне та епізоотичне благополуччя», «фактори середовища життєдіяльності», «безпечні умови для людини», «ветеринарна медицина», «безпечність об'єктів ветеринарно-санітарного контролю та нагляду», «епізоотологія».

Згідно із Законом України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24 лютого 1994 р.¹ безпечними умовами для людини вважається стан середовища життєдіяльності, при яко-